

DOI 10.47315/archives2021.326.196

УДК 930.2:908-051Й. Гронський]:930.25(477.83-25)«1970/1980»]:303

Назарій Лоштин

кандидат історичних наук,
науковий співробітник відділу рукописів,
Львівська національна наукова бібліотека
України імені В. Стефаника;
асистент кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8911-7808>

**КОНТАКТИ КРАЄЗНАВЦЯ ЙОСИПА ГРОНСЬКОГО
З ДІЯЧАМИ НАУКИ І КУЛЬТУРИ: ВИБРАНІ АСПЕКТИ
(за документами особового архівного фонду)**

Анотація. Мета роботи – вивчення наукової спадщини львівського краєзнавця Йосифа Гронського крізь призму його контактів із діячами науки та культури 1960–1980-х років та популяризація творчого доробку дослідника. **Наукова новизна** полягає у введенні до наукового обігу маловідомих документів з особового фонду Йосифа Гронського (Ф. 214), що зберігається у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. Документи уможливають детальніше дослідження розвитку історичного краєзнавства у другій половині ХХ ст. **Методологія дослідження.** Дослідження опирається на загальнонаукові методи аналізу і синтезу та принципи історизму та об'єктивності. Для вивчення контактів краєзнавця з діячами культури та науки як частини його життєпису застосовано методи біографістики як спеціальної історичної дисципліни. При публікації додатків застосовано методи археографії. Для відбору документів з метою ілюстрації усієї палітри наукових контактів Йосифа Гронського застосовано метод case studies. **Висновки.** Документи особового фонду Йосифа Гронського (Ф. 214) засвідчують активні контакти між краєзнавцем та діячами науки й культури у другій половині ХХ ст. Йдеться про зв'язки з науковцями і культурними діячами Львова та Києва, а також організаторами «Федорівських читань» у

Вільнюсі. Рукописна спадщина Йосипа Гронського є відображенням його наукових зацікавлень у сфері краєзнавства Львова та Галичини. З перспективи подальших студіювань необхідно залучити документи з інших архівних фондів Львова та Києва для детальнішого розроблення теми взаємин представників наукових та культурних середовищ 1960–1980-х років. Для реалізації вказаної мети роботи (популяризації наукової спадщини Йосифа Гронського) необхідним кроком є видання окремих досліджень краєзнавця, що до сьогодні залишаються у рукописах та є маловідомими дослідникам історії Львова та Галичини.

Ключові слова: Йосип Гронський; краєзнавець; Львів; архів; документ; ЛННБ України імені В. Стефаника.

Розпочинати активну наукову кар'єру після виходу на пенсію – річ непроста, і навряд чи хтось буде з цим сперечатися. Проте це все-таки можливо і прикладом цьому є львівський краєзнавець Йосип Станіславович Гронський¹ (1902–1984). Народжений у Львові наприкінці понад столітнього правління Габсбургів, студент підпільної української Львівської політехніки, в'язень польської тюрми, працівник сфери культури у радянські часи – Йосип Гронський сповна реалізував себе як учений-краєзнавець після виходу на пенсію у віці 67 років².

Ключовою подією для цього стало запрошення мистецтвознавиці Віри Свенціцької (1913–1991) у 1976 р. на роботу до Львівського музею українського мистецтва³ (далі – ЛМУМ) для описування рукописів із його колекції⁴. Зазначимо, що краєзнавча робота не була для Й. Гронського новою, нею він займався й раніше.

В часі роботи в музеї Й. Гронський брав активну участь у науковому житті Львова, написав декілька важливих статей з історії свого рідного міста та Галичини. До найвідоміших належить праця «Будні середньовічного Львова», що вийшла у декількох частинах у культовому журналі «Жовтень» (тепер – «Дзвін») протягом 1981–

¹ У статті використано 2 варіанти написання імені та прізвища краєзнавця. У посиланнях подано написання «Й. Гронський» відповідно до офіційних назв справ (за описом особового архіву). У радянські часи літеру «Г» не вживали – звідси написання прізвища через «Г». У тексті написання «Й. Гронський» подано згідно з правописом прізвищ до Другої світової війни. У свідоцтві зрілості вказано ім'я «Гронський Осип Маріян» (латинкою в заголовній книжці з часів університету – *Groński Józef Marjan*).

² Детально про життя до пенсії Йосип Гронський описав в автобіографії: *Гронський Й.* Нарис історії Яворівщини. Львів, 2008. С. 163–218.

³ Тепер – Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького.

⁴ *Гронський Й.* Нарис історії Яворівщини... С. 216; *Голубко В., Середяк А.* Документи особового архівного фонду Йосифа Гронського у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України // *Студії з архів. справи та документознавства.* 2003. Т. 10. С. 135.

1984 рр.⁵ та перевидавалася після смерті автора⁶. Щодо його роботи в музеї з описування рукописів, то яскраву характеристику цьому дав львівський історик Ігор Скочилиас (1967–2020): «Археографічний аналіз протоколів генеральних візитацій Львівської єпархії XVIII ст., включно з їхньою атрибуцією, провадився ним протягом 1976–1979 рр. Окремі з описів книг, як, наприклад, Ркл-13, є просто взірцевими. [...] Тогочасні умови тоталітаризму не дали змоги Й. Гронському реалізувати свої творчі задуми повністю, і все ж укладена ним картотека з обширними археографічними описами книг візитацій Львівської єпархії XVIII ст. досі служить науковцям своєрідним дороговказом»⁷. Попри висловлені позитивні аспекти, І. Скочилиас вказував й на певні недоліки та помилки в описах Й. Гронського, проте загалом високо оцінив працю краєзнавця із введення до наукового обігу нових джерел та назвав його «подвижником української культури»⁸.

Рукописна спадщина Й. Гронського обсягом у понад 10 тис. аркушів у 1986 р. була передана відділу рукописів сучасної Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника (далі – ЛННБ)⁹ дружиною історика Марією Гронською.

У фонді краєзнавця збережені документи, що засвідчують його зносини з представниками наукових і культурних спільнот Львова та інших міст, і загалом співвідносяться з його науковими зацікавленнями. Нижче розглянуто контакти з науковцями та митцями Львова, Києва та інших міст СРСР. На жаль, вивчення спадщини Й. Гронського поки що не є популярним серед істориків та краєзнавців. В опублікованих працях дослідники не вдаються до аналізу контактів львів'янина з представниками наукових та культурних середовищ.

Львів займав ключове місце у житті Й. Гронського, тож не дивно, що з місцевими науковцями та діями культури краєзнавець спілкувався

⁵ Гронський Й. Будні середньовічного Львова // Дзвін. 1981. № 10. С. 115–128; 1983. № 3. С. 99–107; № 4. С. 90–95; 1984. № 7. С. 95–101; № 8. С. 90–96; Редакція журналу у 1982 р. надіслала Й. Гронському вітальну адресу з нагоди 80-річчя «старійшини музейних працівників»: Колектив редакції журналу «Жовтень». Вітальна адреса Гронському Й. з нагоди його 80-річчя з дня народження // Відділ рукописів ЛННБ (Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника). Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 15. Арк. 1.

⁶ Гронський Й. Будні середньовічного Львова // Літопис Червоної Калини. 1991. Число 1. С. 40–43; 1991. Число 2. С. 50–53; Число 3. С. 52–57.

⁷ Скочилиас І. Генеральні візитації Київської унійної митрополії XVII–XVIII століть: Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія. Т. 2: Протоколи генеральних візитацій. Львів, 2004. С. LXV–LXVII.

⁸ Там само.

⁹ Детальн. див.: Особисті архівні фонди відділу рукописів: анотований покажчик. Львів. 1995. С. 53–54; Голубко В., Середяк А. Документи особового архівного фонду Йосифа Гронського... С. 135–136.

найбільше. Йдеться як про зносини до початку роботи в ЛМУМ, так і після цього. До найстаріших свідчень контактів львівського краєзнавця належить недатована фотографія (Дод. 3). На ній зафіксовано 3-х осіб, яких можна ідентифікувати завдяки запису Й. Гронського на звороті: ліворуч – сам краєзнавець, у центрі – відомий історик Іван Крип'якевич (1886–1967), праворуч – юний Андрій Дорош (1948–2009). Фото зроблене під час краєзнавчої прогулянки, які І. Крип'якевич полюбляв та організовував протягом життя. А. Дорош – син не менш відомого львівського фотографа Юліана Дороша (1909–1982), який активно співпрацював з істориком. Враховуючи, що на фото зображений син фотографа, який часто супроводжував батька під час його роботи, то можна висловити припущення, що саме Ю. Дорош є автором фотографії. Очевидно, що фото зроблене ще до 1967 р. – року смерті історика, а якщо звернути увагу на юний вік А. Дороша, то йдеться приблизно про початок 1960-х років. Щодо місця, де зроблене фото, то, виходячи з рельєфу місцевості, можна припустити, що йдеться про північні околиці Львова – Замарстинів та Голоско¹⁰.

Про подальше спілкування Й. Гронського з І. Крип'якевичем в особовому фонді першого немає документів, проте краєзнавець контактував з учнями історика. Збережений відгук учня І. Крип'якевича – Ярослава Ісаєвича (1936–2010) на вже згадувану публікацію Йосипа Гронського «Будні середньовічного Львова». Попри висловлені зауваження до статті, автор зазначив, що вони «не впливають на загальну позитивну оцінку статті, яку з задоволенням і користю для себе прочитають усі, кого цікавить історичне минуле»¹¹. Йому ж належить рецензія на працю «Про оборонні укріплення середньовічного Львова»¹² – також позитивна, із незначними зауваженнями.

Із 1982 р. походить вітальна адреса від Інституту суспільних наук АН УРСР, що його представляв Я. Ісаєвич, з нагоди 80-ліття Й. Гронського. Традиційно для такого типу документів відзначено досягнення ювіляра та висловлено подяку за творчий доробок. Акцентовано увагу на тому, що науковець щедро ділиться своїми архівними знахідками з іншими дослідниками: «Саме завдяки Вам стали доступними для вивчення і наукового використання численні невідомі раніше архівні документи, рукописні книги, стародруки»¹³.

¹⁰ «Проходи» Івана Крип'якевича цими дільницями див.: *Крип'якевич І. Історичні проходи по Львові*. Львів, 1991. С. 148–149.

¹¹ Ісаєвич Я. Рецензія на рукопис Й. Гронського «Будні середньовічного Львова» // Відділ рукописів ЛННБ. Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 148. Арк. 1.

¹² Ісаєвич Я. Рецензія на рукопис статті Й. Гронського «Про оборонні укріплення середньовічного Львова» // Там само. Од. зб. 147. Арк. 1–2.

¹³ Інститут суспільних наук АН України. Вітальна адреса Гронському Й. з нагоди його 80-річчя з дня народження // Відділ рукописів ЛННБ. Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 18. Арк. 2.

Ймовірно, що від часу заснування (1966) Львівської обласної організації Українського товариства охорони пам'ятників історії та культури (далі – ЛОО УТОПІК) її членом був Й. Гронський. Декілька документів підтверджують це членство. Найстаріший – запрошення на 3-тю обласну конференцію ЛОО УТОПІК, що розпочинала роботу 27 квітня 1971 р., та мандат делегата¹⁴. Ще один документ – це збережена пам'ятна медаль «10 років Українського товариства охорони пам'ятників історії та культури»¹⁵, випущена у 1976 р. Інші 2 документи – це вітальні адреси від Президії правління ЛОО УТОПІК з нагоди 75-річчя¹⁶ (1977) та 80-ліття (1982)¹⁷ Й. Гронського. З текстів привітань та згаданого мандату стає відомо, що краєзнавець був членом комісії зі складання каталога пам'яток історії, а згодом – секцій пам'яток літератури і писемності та пам'яток науково-технічного прогресу¹⁸ (як член цієї секції був скерований свого часу на VI Львівську обласну звітно-виборчу конференцію УТОПІК у 1979 р.¹⁹) 8 грудня 1982 р. датована чернетка розписки, яку краєзнавець надав ЛОО УТОПІК як підтвердження, що отримав від неї плівки з ілюстраціями для статті «Будні середньовічного Львова»: зображення синагоги, зведеної архітектором Павлом Римлянином (йдеться про синагогу Турей Загав, більш відому як Золота Роза), ансамбля монастиря бенедиктинок, оборонних мурів Львова, Високого замку, левів із Ратуші та фото неіснуючого у наш час Пелчинського ставу²⁰.

Безперечно, треба детальніше висвітлити й місце праці Й. Гронського – ЛМУМ. В особовому фонді збережені фото з урочистості, що пов'язана з краєзнавцем. На жаль, на фото немає підписів, що вказували б на час події. Ймовірно, це один із згаданих вище ювілеїв – 75

¹⁴ Запрошення на ім'я Гронського Йосифа на наукові конференції, семінари, виставки тощо // Там само. Од. зб. 185. Арк. 5–7.

¹⁵ Гронський Йосиф. Медаль «10 років Українського товариства охорони пам'ятників історії та культури», видана Йосифу Гронському // Там само. Од. зб. 10. Арк. 1.

¹⁶ Президія правління Львівської обласної організації Українського товариства охорони пам'ятників історії та культури. Вітальна адреса Гронському Й. з нагоди його 75-річчя з дня народження // Там само. Од. зб. 13. 2 арк.

¹⁷ Президія правління Львівської обласної і міської організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Вітальна адреса Гронському Й. з нагоди його 80-ліття з дня народження // Там само. Од. зб. 16. 2 арк.

¹⁸ Там само. Арк. 2.

¹⁹ Українське товариство охорони пам'ятників історії та культури. Лист до Гронського Йосифа // Там само. Од. зб. 181. Арк. 1.

²⁰ Гронський Йосиф. Розписка, дана Й. Гронським Обласній організації товариства охорони пам'ятників історії та культури. Чорновик // Відділ рукописів ЛННБ. Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 157. Арк. 1.

або 80-ліття²¹. На фото можна побачити працівників музею, зокрема В. Свенціцьку, гостей (наприклад, Я. Ісаєвича) тощо. У додатку розміщено одне з цих фото (Дод. 5) за участі мистецтвознавця Степана Костюка (1958–2015) із ЛННБ та художника Григорія Смольського (1893–1985).

У часи роботи в ЛМУМ Й. Гронський брав участь у роботі популярних тоді «Федорівських читань». Одне зі збережених фото датоване 1981 р. та зроблене в Олеському замку на Львівщині під час «Федорівських читань». На груповому фото (Дод. 6) зафіксовано 5 осіб: мистецтвознавиця Людмила Міляєва та доктор мистецтвознавства Григорій Логвин (1910–2001) із Києва, а також львів'яни – сам краєзнавець та історик Ігор Мицько й мистецтвознавець Володимир Вуйцик (1934–2002). Того року співробітник ЛМУМ прочитав доповідь «Культурно-суспільне життя у Львові після видання перших львівських друків»²².¹

Ще одне фото – з «Федорівських читань» 1982 р., що відбувалися у м. Вільнюс (Литовська РСР). На цьому фото можна побачити Й. Гронського під час доповіді. Серед членів президії вдалося ідентифікувати російських книгознавців Лідію Петрову (1931–2016) та Євгенія Неміровського (1925–2020), а також уже згадуваного Я. Ісаєвича. Тоді Й. Гронський виголосив доповідь «Материалы по истории культуры средневекового Вильнюса в рукописном фонде Львовского музея украинского искусства»²³. Принагідно зауважимо, що в архіві збережено тексти доповідей львівського історика на «Федорівських читаннях» й за інші роки. З участю у вільнюській зустрічі пов'язані декілька збережених документів за підписами членів організаційного комітету (запрошення, підтвердження участі, пояснення, як дістатися до готелю у Вільнюсі)²⁴.

Щодо діячів культури, то у фонді Йосипа Гронського збережені 2 документи, пов'язані з художником Володимиром Пати́ком (1926–2016). Один із них – це спільне недатоване фото краєзнавця та художника (Дод. 4), можливо, у майстерні митця. Інший документ – це чернетка листа Й. Гронського до В. Пати́ка від 17 лютого 1983 р. – «2 дні після

²¹ В особовому фонді збережені вітальні адреси від колективу музею: Колектив Львівського музею українського мистецтва. Вітальна адреса Гронському Й. з нагоди його 75-річчя з дня народження // Там само. Од. зб. 12. Арк. 2; Президія правління Львівської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Вітальна адреса Гронському Й. з нагоди його 75-річчя з дня народження // Там само. Од. зб. 14. Арк. 1–2.

²² *Гронський Йосиф*. Культурно-суспільне життя у Львові після видання перших львівських друків. Стаття // Там само. Од. зб. 54. 8 арк.

²³ *Гронський Йосиф*. Материалы по истории культуры средневекового Вильнюса в рукописном фонде Львовского музея украинского искусства // Відділ рукописів ЛННБ. Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 115. 11 арк.

²⁴ Вильнюска орггруппа. Федоровские чтения, 82. Лист до Гронського Йосифа // Там само. Од. зб. 165. Арк. 1; Неміровський Є. Лист до Гронського Йосифа // Там само. Од. зб. 175. Арк. 1–2; Тумяпис Ю. Лист до Гронського Йосифа // Там само. Од. зб. 178. Арк. 1.

Стрітлення, яке заповідає гарну весну». Лист носить надзвичайно дружній характер, автор звертається до митця по-товариськи «Влодку» та пише наступне: «Вважаю – перечте або ні, хмуртесь або ні – Вас за одного з найкращих малярів України сучасності. А «найкращий» – це в моєму понятті не лише досконалий професіонал але артист, що малює більше душею, як пендзльом [пензлем – *Н. Л.*], син «простого», багатого душею народа»²⁵. Увесь текст листа вміщено в Дод. 2.

Щодо інших документів, які торкаються тематики контактів Й. Гронського, то в особовому фонді краєзнавця збережені листи від Романа Луцика (1900–1974) та Надії Врадій (1923–1988). Роман Луцик, завідувач відділу рідкісної книги ЛННБ у 1950–1973 рр., у січні 1957 р. допоміг краєзнавцю ідентифікувати книгу Івана Буцманюка «Унів і його монастирі» (1904)²⁶. Директорка Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові Н. Врадій у листі від 1971 р. просить Йосипа Гронського надіслати до архіву тексти його виступів на конференціях та семінарах в архіві. Йдеться про доповіді: «З досвіду роботи по нагромадженню матеріалу з історії міст і сіл» від 23 квітня 1962 р. та «З історії топоніміки західноукраїнських літописних міст» від 28 травня 1970 р.²⁷ У семінарі 1970 р. участь також брали Н. Врадій, Я. Ісаєвич та сходознавець і перекладач Ярема Полотнюк (1935–2012)²⁸. Краєзнавець був частим відвідувачем архіву, де перш за все опрацьовував актові книги для написання історії Львова та інших міст Львівщини²⁹, а також брав участь у згаданому семінарі з архівознавства та допоміжних історичних дисциплін³⁰.

Дрібні згадки про контакти з науковцями та митцями Львова можна знайти в рукописах наукових праць Й. Гронського. Зокрема, з рукопису тексту «Будні середньовічного Львова» довідуємося, що при написанні фрагмента про львівських митців початку XVII ст. краєзнавець користувався нотатками згаданого вище львівського мистецтвознавця В. Вуйцика³¹. У рукописі «Історичні відомості про село Знесіння під

²⁵ Гронський Йосиф. Лист до Володимира Патики. Чорновик // Відділ рукописів ЛННБ. Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 154. Арк. 1.

²⁶ Луцик Роман. Лист до Гронського Йосифа // Там само. Од. зб. 173-а. Арк. 1.

²⁷ Врадій Н. Лист до Гронського Йосифа // Там само. Од. зб. 166. Арк. 1.

²⁸ Запрошення на ім'я Гронського Йосифа на наукові конференції, семінари, виставки тощо // Там само. Од. зб. 185. Арк. 2.

²⁹ Центральний державний історичний архів у Львові. Вітальна адреса Гронському Й. з нагоди його 80-річчя з дня народження // Там само. Од. зб. 17. Арк. 2.

³⁰ Детальніше про семінар див.: *Безрабко В.* Семінар з архівознавства та допоміжних історичних дисциплін ЦДІА України у Львові: науковий феномен // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. 2008. Вип. 1(16). С. 546–579.

³¹ Гронський Йосиф. «Будні міста Львова». Ч. II // Відділ рукописів ЛННБ. Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 32. Арк. 22.

Львовом» вміщено малюнок місцевої церкви, виконаний олівцем відомим мистецтвознавцем Василем Отковичем (1950–2017)³².

Щодо контактів із науковцями Києва, то у фонді Й. Гронського збережено листування з редакцією видання «Історичні джерела та їх використання»: лист від історика Івана Бутича (1919–2007) про те, що дослідження львів'янина про топонімію літописного Пліснеська планують подати до 5-го випуску видання³³; повідомлення відповідального редактора про відхилення статті про Пліснесько, необхідність доопрацювання статті про архівні джерела до історії оборонних споруд Львова³⁴ та лист Й. Гронського з необхідними правками³⁵; рецензія на цю статтю від історика Леоніда Олійника³⁶. Також збережено недатований лист до львів'янина від дослідниці топонімії Лідії Пономаренко (1922–2013) про передавання йому карти з якогось невказаного атласу³⁷.

Значну групу становлять документи, що відображають процес публікації дослідження Йосипа Гронського «Важлива пам'ятка естетичної думки на Україні XVIII ст.» про рукопис лекцій з синтаксису авторства професора Києво-Могилянської академії Митрофана Довгалецького (дати життя – невідомі, активна творчість припадає на першу половину XVIII ст.) із фондів ЛМУМ у фаховому виданні «Радянське літературознавство». Серед документів – листування з літературознавицею Роксаною Горбовець, лист та схвальна рецензія на статтю авторства Вікторії Колосової й рецензія знаного дослідника української літератури Володимира Крекотеня (1929–1995).

Р. Горбець схвально оцінює працю Й. Гронського та пише про високу оцінку від члена редколегії «Радянського літературознавства» Михайла Гриця (1925–1988)³⁸. У листуванні детально обговорюється процес редагування статті, підготовка її до друку, особливості мови автора (відмінність лексики від сучасної на час написання статі Й. Гронський пояснює своє освітою³⁹, отриманою ще до Другої світової війни, до чого

³² Гронський Йосиф. Історичні звістки про село Знесіння під Львовом // Відділ рукописів ЛННБ. Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 49. С. 14.

³³ Бутич І. Лист до Гронського Йосифа // Там само. Од. зб. 164. Арк. 1.

³⁴ Солонинко В. Лист до Гронського Йосифа // Там само. Од. зб. 177. Арк. 1.

³⁵ Гронський Йосиф. Лист до редакції видавництва «Історичні джерела та їх використання». Чорновик // Там само. Од. зб. 156. Арк. 1.

³⁶ Олійник В. Відзив на статтю Й. Гронського «Архівні джерела про місцезнаходження середньовічних укріплень міста Львова» // Там само. Од. зб. 151. Арк. 1.

³⁷ Пономаренко Лідія. Лист до Гронського Йосифа // Там само. Од. зб. 180. Арк. 2.

³⁸ Горбовець Роксана. Листи до Гронського Йосифа // Відділ рукописів ЛННБ. Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 167. Арк. 1.

³⁹ Гронський Йосиф. Листи до Горбовець Роксани. Чорновик // Там само. Од. зб. 158. Арк. 1.

редакторка поставилася з розумінням⁴⁰) та на завершення – повідомлення про верстку і подальше надсилання авторських примірників до Львова⁴¹. В. Колосова називає статтю Й. Гронського сенсаційною⁴² та рекомендує її до якнайшвидшого видання⁴³. Позитивну рецензію надав і В. Кречотень. Автори рецензій акцентують увагу на «белетризований» манері письма краєзнавця⁴⁴ та необхідності літературного редагування⁴⁵.¹

Окремо у додатку (Дод. 1) до статті опубліковано лист до Йосипа Гронського від знаного історика Сергія Білоконя, датований 1983 р. У ньому киянин просить написати спомини про українського митця Павла Ковжуна (1896–1939). Із П. Ковжуном краєзнавець познайомився під час роботи у тижневику «Неділя», про що пише в автобіографії: «Майже щоденним гостем був відомий графік Павло Ковжун. Була це людина молода, незвичайно талановита. Відомо, що він, приїхавши з України, як учень Нарбута, поставив на нову площину графіку Львова, графічне оформлення книги. З того часу українська книга, особливо в оформленні Ковжуна та його прихильників, стала на дуже високому естетичному рівні»⁴⁶.

Таким чином, збережені документи з особового фонду Йосипа Гронського є яскравим свідченням жвавих контактів краєзнавця з представниками наукового та мистецького середовища УРСР та СРСР, що відповідали його науковим зацікавленням (наприклад, історія Львова) та виду робіт, які він виконував у ЛМУМ (опрацювання рукописних матеріалів). Беззаперечною є необхідність повернення спадщини Й. Гронського до наукового дискурсу, адже напрацювання, здійснені понад 40 років тому, досі є корисними для дослідників минулого Львова, Галичини та української культури загалом.

Додаток 1.

Лист С. Білоконя до Й. Гронського

3 березня 1983 р., [м. Київ]

Дорогий Йосифе Станіславовичу!

Надсилаю Вам для розваги чергові свої замітки й дуже прошу прискорити написання споминів про Павла Ковжуна. Ви мене просто заінтригували тим,

⁴⁰ Горбовець Роксана. Листи до Гронського Йосифа // Відділ рукописів ЛННБ. Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 167. Арк. 3.

⁴¹ Там само. Арк. 6.

⁴² Колосова Вікторія. Листи до Гронського Йосифа // Там само. Од. зб. 172. Арк. 2.

⁴³ Колосова В. Відзив на статтю Й. Гронського «Важлива пам'ятка естетичної думки на Україні XVIII ст.» // Там само. Од. зб. 149. Арк. 1–2.

⁴⁴ Кречотень В. Рецензія: «Про статт. Й. С. Гронського «Важлива пам'ятка естетичної думки на Україні XVIII ст.» // Там само. Од. зб. 150. Арк. 1.

⁴⁵ Колосова В. Відзив на статтю Й. Гронського «Важлива пам'ятка естетичної думки на Україні XVIII ст.» // Там само. Од. зб. 149. Арк. 1.

⁴⁶ *Гронський Й.* Нарис історії Яворівщини... С. 198.

що були з ним знайомі. В мене відомостей про нього, можна сказати навіть, – таки чимало. Є архівні, з часів перед світовою війною. Спомини Ярослави Музики⁴⁷, Федорцевої⁴⁸, якісь його листи, численні його статті (величенька бібліографія), велика література про нього. Він був учень Нарбута, отже я ніколи не пропускав нічого про цю людину, коли натрапляв на нього в своїх пошуках. Надрукував про нього статтю в УРЕ⁴⁹, сподіваюсь писати більше й докладніше⁵⁰. Будь ласка, допоможіть мені. Ви знаєте, я б хотів на наступний рік запропонувати для Федорівського семінару повідомлення про нього.

Зичу Вам усього ліпшого!

Щиро Ваш
[підпис – С. Білокінь]

*Відділ рукописів ЛННБ України імені В. Стефаника. Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 162.
Арк. 1. Оригінал.*

Додаток 2.

Лист Й. Гронського до В. Патика

17 лютого 1983 р., [м. Львів]

Влодку!

Вернув я від Вас нині і подумав, колиж я поговорю з Вами про те, що мене мулить, з чим я з моїми дуками засипляю. Краще булоб поговорити око-в-око, але останніми часами буває у Вас хтось третій, а це повинна бути розмова не трох-чотирох, а двох людей зі собою.

Хиба не треба Вас переконувати – хочби які мої слова щирі, правдиві були – хто Ви для мене. Ви рекомендуєте мене своїм знайомим як «приятеля» і я тішусь цим і хочу з того признання скористати. Приятель повинен приятелю казати всю правду, що про нього думає.

Що – це Ви добре знаєте мою думку, людини, яка вступила у поважний вік 82-й. Вважаю – перечте або ні, хмуртєсь або ні – Вас за одного з найкращих малярів України сучасності. А «найкращий» – це в моєму понятті не лише досконалий професіонал але артист, що малює більше душею, як пендзльом, син «простого», багатого душею народа.

На жаль в останніх місяцях я надто часто чую від людей, що цікавляться мистецтвом і люблять своє-рідне, може і не зовсім компетентні, але щирі – кажуть: «Патик не той, що був». Один скаже, другий, можна пропустити поза ушима, але їх більше. Художник такого рівня може, очевидно собі з того абсолютно нічого не робити, але...

Скільки в цьому правди? Думаю, що відповідь треба пропустити крізь сито історії народу, історії – яку не знайдете в ніякій науковій історії. Це істо-

⁴⁷ Музика Ярослава (1894–1973) – українська мисткиня та громадська діячка, активна учасниця культурного життя Львова.

⁴⁸ Ймовірно, Федорцева Софія (1900–1981) – українська акторка театру та кіно, учасниця театру «Березіль».

⁴⁹ Білокінь С. Ковжун Павло // Українська радянська енциклопедія. Т. 5. Київ, 1980. С. 251.

⁵⁰ Білокінь С. Многоцвіття Павла Ковжуна // Вітчизна. 1988. № 6. С. 178–186.

рія людей простих – народу, який крізь темряву, горівку, гніт – показав світу, що то є душа народу. Подумайте над народною творчістю – ікони, яких нині ніхто (може?? Ви) ніхто не потрафить повторити, подумайте над + 200 тисяч українських народних пісень – анонімних, без підпису автора, подумайте над вишивкою, плахтою, ліжництвом, різьбою, кафлями – людей, які після тяжкої панщини вважали, що краса в життю чоловіка – це верх щастя. І змучення забувалось, голка вишивала, долото різбило, пісня співалась дітям, а ці далі пізніше своїм дітям – бо грамоти не знали і записати не вміли.

Конкретно. Ваші картини чудесні, – частина їх компонована мальована так, щоб подобалась і від часу до часу треба їх віддати людям на їх стіни, бо жити треба і ні поет, ні маляр не може жити і утримувати родину самим мудрим словом. Але раз в кілька місяців це повинен бути твір, який за 5-10-100-200 років стане в центрі історії українського малярства кінця ХХ стол. Мене вже давно не буде на світі, і – на жаль – і Вас не буде, но Ви вже своєю творчістю записали не один розділ цієї історії.

Коли творити справжнє мистецтво? Боро́ни Бо́же от зараз, якщо стане Вам терпеливості дочитати ці слова до кінця, ані завтра, позавтра, ані за тиждень-місяць. Думка повинна прийти сама, як Тарасові – коли він молодий, молодий, на селі, на весну, написав: «Як умру то поховайте...». Прочитати [на – Н. Л.] вечір кілька мудрих сторінок Лесі Українки (ми все ще надто мало її висоту духа оцінюємо), Федоріва Романа⁵¹, збірки народних пісень.

Простіть, треба йти на совещание.

Ваш [підпис Й. Гронського]
Львів, 17 лютого, 2 дні після Стрітення, яке
Заповідає гарну весну, 1983 р.

Відділ рукописів ЛННБ України імені В. Стефаника. Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 154. Арк. 1–2. Чорновик. Оригінал.

Додаток 3.

Красназавча прогулянка.

Стоять зліва направо: Й. Гронський, І. Крип'якевич, А. Дорош. 1960-ті роки.

Відділ рукописів ЛННБ України імені В. Стефаника.

Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 177. Арк. 12. Оригінал.

⁵¹ Федорів Роман (1930–2001) – український письменник, лауреат Шевченківської премії 1995 р.

Додаток 4.

В. Патик та Й. Гронський.
Відділ рукописів ЛННБ України
імені В. Стефаника.
Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 177.
Арк. 3. Оригінал.

Додаток 5.

С. Костюк (стоїть) , Й. Гронський, Г. Смольський.
Кінець 1970-х – початок 1980-х років.
Відділ рукописів ЛННБ України імені В. Стефаника.
Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 177. Арк. 18. Оригінал.

Додаток 6.

Учасники «Федорівських читань» в Олеському замку на Львівщині.

Стоять зліва направо: Л. Міляєва, І. Мицик, Й. Гронський,

Г. Логвин, В. Вуйчик. 1981 р.

Відділ рукописів ЛННБ України імені В. Стефаника.

Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 177. Арк. 8. Оригінал.

Додаток 7.

«Федорівські читання» у м. Вільнюс (Литовська РСР).

Сидять: невр. особа, Л. Петрова, Я. Ісасвич, невр. особа, Є. Неміровський.

Доповідає: Й. Гронський. 1982 р.

Відділ рукописів ЛННБ України імені В. Стефаника.

Ф. 214. Оп. 1. Од. зб. 177. Арк. 22. Оригінал.

REFERENCES

1. Bezdrabko, V. (2008). Seminar z arkhivoznavstva ta dopomizhnykh istorychnykh dystsyplin TsDIA Ukrainy u Lvovi: naukovy fenomen [Archival science and auxiliary historical disciplines seminar in Central State Historical

Archives of Ukraine in Lviv: scholarly phenomenon]. *Zapysky Lvivskoi naukovoï biblioteky im. V. Stefanyka*, 1 (16), 546–579. [in Ukrainian].

2. Bilokin, S. (1980). Kovzhun Pavlo [Kovzhun Pavlo]. In *Ukrainskaadianska entsyklopediia* (Vol. 5, pp. 251). [in Ukrainian].

3. Bilokin, S. (1988). Mnohotsvittia Pavla Kovzhuna [Pavlo Kovzhun's diversity]. *Vitchyzna*, 6, 178–186. [in Ukrainian].

4. Gronsky, Y. (2008). *Narys istorii Yavorivshchyny* [Sketch on history of the Yavorivshchyna]. Lviv. [in Ukrainian].

5. Holubko, V. & Serediak, A. (2003). Dokumenty osobovoho arkhivnoho fondu Yosyfa Hronskoho u viddili rukopysiv Lvivskoi naukovoï biblioteky im. V. Stefanyka NAN Ukrainy [Documents of Yosyf Hronskii personal archival fund in the manuscript department of the Vasyl Stefanyk Scientific Library in Lviv]. *Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva*, 10, 134–137 [in Ukrainian].

6. Hronsky, Y. (1981; 1983; 1984). Budni serednovichnoho Lvova [Everyday life of the medieval Lviv]. *Dzvin*, 10; 3, 4; 7, 8, 115–128; 99–107, 90–95; 95–101, 90–96. [in Ukrainian].

7. Hronsky, Y. (1991). Budni serednovichnoho Lvova [Everyday life of the medieval Lviv]. *Litopys Chervonoï Kalyny*, 1; 2; 3, 40–43; 50–53; 52–57. [in Ukrainian].

8. Krypiakevych, I. (1991). *Istorychni prokhody po Lvovi* [Historical promenades along Lviv]. Lviv, 1991. [in Ukrainian].

9. *Osobyisti arkhivni fondy viddilu rukopysiv: anotovany pokazhchyk* [Personal archival funds of the manuscript department: annotated index]. (1995). Lviv. [in Ukrainian].

10. Skochylas, I. (2004). *Heneralni vizytatsii Kyivskoi uniinoi mytropolii XVII–XVIII stolit: Lvivsko-Halytsko-Kamianetska yeparkhiia. Vol. 2: Protokoly heneralnykh vizytatsii*. [General visitation of the Kyiv Uniate Metropolitanate in the XVII–XVIII centuries: Eparchy of Lviv-Halych-Kamianets. Vol. 2: protocols of general visitation]. Lviv. [in Ukrainian].

Nazarii Loshtyn

Candidate of Historical Sciences,

Research Fellow of the Manuscript Department,

Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv;

Assistant of the Department of History,

Museum Studies and Cultural Heritage,

Lviv Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8911-7808>

**CONTACTS BETWEEN THE LOCAL HISTORIAN
YOSYP GRONSKYI AND SCIENCE AND CULTURE FIGURES:
SELECTED ASPECTS
(based on the personal archival fond)**

Abstract. The work aims at study of the scientific heritage of the Lviv local historian Yosyp Gronskyi through his contacts with scientific and cultural

community in the 1960s–1980s and popularization of the researcher's creative work. **The scientific novelty** is to introduce into the scientific circulation little-known historical documents from personal fond of Yosyp Gronskyi (F. 214), which are stored in the Manuscript Department of the Vasyl Stefanyk National Scientific Library in Lviv. The documents allow a more detailed study of the development of historical local lore in the second half of the XX century. **The methodology of the research** is based on general scientific methods of analysis and synthesis as well as principles of historicism and objectivity. To study the contacts of the local historian with cultural and scientific figures as part of his biography, the methods of biography as a special historical discipline were used. The methods of the archeography are used for the publication of the supplements. The case studies method was used to select documents to illustrate the entire palette of scientific contacts of Yosyp Gronskyi. **Conclusions.** Documents from the personal archival fond of Yosyp Gronskyi (F. 214) highlight the contacts between the local historian and scientific and cultural community in the second half of the 20 century. These are the contacts between scientists and culture figures of Lviv and Kyiv as well as the hosts of the «Fedoriv readings» in Vilnius. Yosyp Gronskyi's manuscript heritage reflects his scientific interests in the local history of Lviv and Halychyna. **From the perspective of further studies** it is necessary to involve documents from other archival fonds from Lviv and Kyiv to find more details about the connections between scientific and cultural communities in the 1960s–1980s. To achieve the aim of the work (popularization of the scientific heritage of Yosyp Gronskyi) it is necessary to publish certain scientific works of the local historian that remain in manuscripts and are little-known to the researchers of Lviv and Halychyna.

Key words: Gronskyi Yosyp; local historian; Lviv; archive; document; the Vasyl Stefanyk National Scientific Library in Lviv.